

INITIAL DRAFT RELEASE

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः,
श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं ॥

कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहिता
घनसन्धिः – काण्डं 6

Version Notes:

This is now the current Version 1.0 dated Feb 29, 2024

1. This replaces the earlier version 0.0 dated June 30, 2021.
2. The corrections found and reported till Feb 29, 2024 are also updated.
3. Required convention, style and presentation improvements or standardisations has been done wherever applicable.
We added kampa vaakyams, more lopa alope vaakyams and other details wherever possible.
4. Notify your corrections / suggestions etc to our email id vedavms@gmail.com

Previous Versions

1st Version Number   0.0 Dated 30th June 2021

Introduction Notes:

VedaVMS as a group had reference of “Ganasandhi” book through an article written by a senior Vedic scholar two/three year ago. We searched for the same and could get it through a well wisher last year. This is a scanned copy from an old book. We understand this book is available in Grantha lipi and Telugu lipi. We do not know the source or details of the author(s) of this book, publisher, year and edition. We have requested for the same. Any reader of this book may provide these details if they come to know of the correct source in Grantha lipi which we have used as source material.

We understand that this book is a great handbook for Students learning Gana Paata. This book gives reference to all important vaakyams, prapaatkam wise, in Taittirya SamihitA for learning Ganam. The original book gives all Katina (difficult) panchaatis in a separate Section. Grammar hints are given in short form. This book also lists dvipadam and has other references which we plan to cover later.

We have attempted to type the same using Baraha transliteration utility in Sanskrit. Based on the feedback and utility and availability of volunteers this book may be compiled in Malayalam, Tamil or other Indian languages that are supported by Baraha or using any other useful software/utility in future.

Kindly note that this book is **not exhaustive nor has every detail that a student may be searching for. This book shall be used only under the guidance/advice of a qualified Guru.**

Acknowledgements: We would like to express our heartfelt thanks to the Authors, Publishers of the Book and the person who shared the book with our well-wisher. We acknowledge the role of **Shri K.E. Varada Desikan** of Pondicherry for reaching the source copy of the book in PDF form in Grantha lipi.

Note for Usage:

1. We have added our notes and comments in English so that Student gets the reference of the Rules.
2. The original text as typed from “GanaSandhi grantham” book is given in **Bold dark** fonts. Each vaakyam given in Ganasandhi book is serially numbered with reference to panchaati number in SamhitA
3. We have tried to give sample of Padams, Padams in a Gana vAkyam (Gana purva padam in format of 1,2 / 2,1 / 1,2,3 / 3,2,1 / 1.2.3) and Gana vAkyam on a sample basis only.
4. We have given reference to rules in other books on Jatai and Gana like Jata Mani, Jata DarpaNam and Gana DarpaNam. We have given a note as to whether it is as per per “Gana Sandhi grantham” book (GS) or taken from other books for the benefit of readers.

Whatever is **not in Bold** or marked **in red font** is information for the readers, that it is an additon by VedaVMS Team. But Notes provided by VedaVMS is in normal or bold font in brackets.

Abbreviations

- GS – Gana Sandhi (this Book)
- PS - prAtiSAkyam
- GD – Gana Darpanam
- JD – Jata Darpanam
- JM – Jata Mani

All the four books mentioned above are available in www.vedavms.in under page SikShA and Lessons.

Special note to readers

- The vaakyams given in each of the prapaataka is numbered serially by us though such numbering is not given in the source book. Even the source book does not have panchati reference for each item but VedaVMS Team has provided Samhita reference for each item for better understanding and guidance.
- The source book has given an earlier panchaati sometimes in the later chapter . For example, a vakyam of TS 1.5.6.3 may be serial numbered by us as 23 based on the order in the Book, but T.S 1.5.6.2 may be given next, which we have numbered as 24.
- We have cut and paste vakyam from SamhitA text therefore, sometimes the first and final letters of the vaakyam may have incorrect swaram reference e.g last letter of vakyam is shown as anudAttam, first letter of a vakyam is Swaritam; these may be ignored.
- Kindly ignore extra spaces given between padams, if any.
- Please give your valuable suggestions, comments and notify errors to our email id - vedavms@gmail.com

=====

Table of Contents

Ghana Sandhi – Kaandam 6.....	7
6.1 षष्ठकाण्डे प्रथमः प्रश्नः – सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं	7
Section 1 - General panchaati.....	7
Section 2 - Katina Ghana panchaati	18
6.2 षष्ठकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः-सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं.....	20
Section 1 - General panchaati.....	20
Section 2 - Katina Ghana panchaati	25
6.3 षष्ठकाण्डे तृतीयः प्रश्नः – सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं.....	27
Section 1 - General panchaati.....	27
Section 2 - Katina Ghana panchaati	35
6.4 षष्ठकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः – सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं.....	36
Section 1 - General panchaati.....	36
Section 2 - Katina Ghana panchaati	41
6.5 षष्ठकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः – सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं	42
Section 1 - General panchaati.....	42
Section 2 - Katina Ghana panchaati	47
6.6 षष्ठकाण्डे षष्ठः प्रश्नः – सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं	49
Section 1 - General panchaati.....	49
Section 2 - Katina Ghana panchaati	57
Alopa PrasanaaH	58
Alopa AnuvakaaH.....	58
Punarukta alopa Vaakyaani	58
Punarukta lopa Vaakyaani	58
Lopam and Alopam for same word	59
Dvipadam	59
Tri kramam	60

=====

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः

हरिःओं

Ghana Sandhi – Kaandam 6

6.1 षष्ठकाण्डे प्रथमः प्रश्नः – सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं

Section 1 - General panchaati

1. स्व॑तव्यमि॒वेत्याहुः॑ को हि तद् वेद – TS 6.1.1.1

2. भवत्यपो॑ ऽज्ञात्यन्तरत॑ एव – TS 6.1.1.3 – (kampam)

6.1.1.3(5)- अपः॑ । अ॒ज्ञाति॑ । अन्तरतः॑ ।

अपो॑ ऽज्ञा॒ त्यज्ञा॒ त्यपो॑(१) ऽपो॑ ऽज्ञा॒ त्यन्तरतो॑ ऽन्तरतो॑
ऽज्ञा॒ त्यपो॑(१) ऽपो॑ ऽज्ञा॒ त्यन्तरतः॑ ।

3. पित॑रूणां नी॒विरोष॑धीनां – TS 6.1.1.3

पित॑रूणाम् । नी॒विः । = (नी॒विः पित॑रूणां) (visargam is not “r” here)

4. तस्मान्न॑वनीतेनाभ्यङ्के – TS 6.1.1.5 - (kampam)

6.1.1.5(26)- अ॒भि । अ॒ङ्के । अ॒नुलो॒मम् ।

अ॒भ्यङ्के॑ ऽङ्के॑ ऽभ्या॑(१)भ्यङ्के॑ ऽनु॒लो॒म॑ म॒नु॒लो॒म॑ म॒ङ्के॑ ऽभ्या॑(१)भ्यङ्के॑
ऽनु॒लो॒मम् ।

5. न नि धावते नीव हि मनुष्या धावन्ते – TS 6.1.1.6

5.1 पदानि – नि । इव । हि ।

घन वाक्यम् – नीवेव नि नीव हि हीव नि नीव हि ।

6. सतूलया ऽऽ ड्के ऽपतूलया हि – TS 6.1.1.6

7. इन्द्रो वृत्रमहन्त्सोऽ(१)पोऽ(१)भ्यम्रियत तासां – TS 6.1.1.7 –
(kampam) (JD-56,JD-87)

6.1.1.7(5)- अपः । अभि । अम्रियत ।

अपो(१) ऽभ्या(१)भ्या(१)पो(१) ऽपो(१) ऽभ्यम्रियता
म्रियताभ्या(१)पो(१) ऽपो(१) ऽभ्यम्रियत ।

8. सदेवमासीत् तदपोदक्रामत् ते दर्भाः – TS 6.1.1.7

9. अभिजित्यै केशश्मश्रु वपते नखानि नि – TS 6.1.1.2

10. प्रावेशयन्नप्सु स्नाति साक्षात् – TS 6.1.1.2 – (kampam)

6.1.1.2(33)- अवेशयन् । अप्सु । स्नाति ।

अवेशयन् नफस्वा(१) फस्ववेशयन् नवेशयन् नप्सु स्नाति
स्ना त्यफस्ववेशयन् नवेशयन् नप्सु स्नाति ।

11. अदीक्षित एकया ऽऽहुत्येत्याहुः – TS 6.1.2.1

12. स्वाहेत्याहा ऽऽकूत्या॑ हि॑ पुरु॑षो य॒ज्ञम॒भि प्र॑यु॒ङ्क्ते॑ यजे॒येति॑ –
TS 6.1.2.2 – (kampam)

6.1.2.2(8)- अ॒भि । प्र॑यु॒ङ्क्ते॑ । यजे॒य ।

अ॒भि प्र॑यु॒ङ्क्ते॑ प्र॑यु॒ङ्क्ते॑(१) ऽभ्य॑भि प्र॑यु॒ङ्क्ते॑ यजे॒य यजे॒य प्र॑यु॒ङ्क्ते॑(१)
ऽभ्य॑भि प्र॑यु॒ङ्क्ते॑ यजे॒य ।

13. प्र॑ सा॒म तमृ॑गुदयच्छद् यदृ॑गुदयच्छत्
तदौ॑द्ग्रहणस्यौ॑द्ग्रहणत्वमृ॒चा जु॑होति – TS 6.1.2.4 & 2.5
(GD-52)(GD-49)

14. सा॒ वा ए॒षर्ग॑नुष्टुग् वाग॑नुष्टक् – TS 6.1.2.5

15. सा॒ वा ए॒षर्ष॑र्वदेवत्या यत् – TS 6.1.2.6 (GD-51)

16. सा॒ वा ए॒षर्ष॑र्वाणि॒ छन्दा॑सि॒ यदे॒तया॑ – TS 6.1.2.7 (GD-51)

17. य॒ज्ञो दक्षि॑णाम॒भ्यद्द॑ध्यायत् – TS 6.1.3.6 – (kampam)

6.1.3.6(3)- अ॒भि । अ॒द्द॑ध्यायत् । ताम् ।

अ॒भ्यद्द॑ध्याय द॒द्द॑ध्याय द॒भ्या(१)॑ भ्यद्द॑ध्यायत् ताम् ता म॒द्द॑ध्याय
द॒भ्या(१)॑भ्यद्द॑ध्यायत् ताम् ।

18. यो॒ वै म॒दितो॑ ऽपरो॒ जनि॑ष्यते सः – TS 6.1.3.6

19. सा वनस्पतीन् प्राविशत् – TS 6.1.4.1

वनस्पतीन् । प्र । = (प्र वणस्पतीन्)

20. योनिरसि मा मा हि॒सीरिति – TS 6.1.3.7

21. य॒ज्ञमे॒वाभि॒ वाचं॑ वि॒ सृजति॑ – TS 6.1.4.4 – (kampam)

6.1.4.4(12)- य॒ज्ञम् । ए॒व । अ॒भि ।

य॒ज्ञ॒ मे॒वै॒व॒ य॒ज्ञं॑ य॒ज्ञं॑ य॒ज्ञ॒ मे॒वा॒भ्या॑(१) भ्ये॒व॒ य॒ज्ञं॑ य॒ज्ञ॒ मे॒वा॒भि॒ ।

22. हो॒त॒व्यं॑ दी॒क्षित॑स्य॒ गृहा॑(३) इ॒ न हो॒त॒व्या॑(३)मि॒ति॑ ह॒विर्वै॑ –
TS 6.1.4.5 –

23. त॒न्ने॒व हु॒तं॑ ने॒वाहु॑त॒ स्वप॑न्तं – TS 6.1.4.5

24. त्वम॑ग्ने॒ व्रत॑पा॒ असी॑त्याह – TS 6.1.4.6 – (alopam) (JD-35)

अग्ने॑ अग्ने॑

25. दे॒व आ॑ म॒र्त्येष्वे॑त्याह॒ दे॒वः – TS 6.1.4.6 (GD-26, GD-66)

25.1 पदानि – आ । म॒र्त्येषु॑ । आ ।

घन वाक्यम् – आ म॒र्त्येषु॑ म॒र्त्येष्वा॑ म॒र्त्येष्वा॑ म॒र्त्येष्वा॑ म॒र्त्येष्वा॑ ।

25.2 पदानि – म॒र्त्येषु॑ । आ । इति॑ ।

घन वाक्यम् – म॒र्त्येष्वा॑ म॒र्त्येषु॑ म॒र्त्येष्वे॑तीत्या॒ म॒र्त्येषु॑ म॒र्त्येष्वे॑ति॑ ।

25.3 पदानि – आ । इति । आह । (GD -47)

घन वाक्यम् – एतीतिये त्याहाहेत्ये त्याह ।

26. विश्वे देवा अभि मामाऽववृत्रन्नित्याह – TS 6.1.4.7

27. सोमा ऽऽ भूयो भरेत्याहापरिमितान् – TS 6.1.4.8

28. वावैतदाहाच्छिन्नं तन्तुं – TS 6.1.4.9

29. ते(१) ऽन्योऽन्यमुपाधावन् त्वया प्र – TS 6.1.5.1

30. सैव सा यज्ञस्य सन्ततिः – TS 6.1.5.4

31. अनु परा भवति – TS 6.1.5.4 & 5.5

अनु । परा । = (अनु परा परा ऽन्वनु)

32. दीक्षोप नमति त्रिष्टुक् – TS 6.1.6.2

नमति । त्रिष्टुक् । = (त्रिष्टुङ् नमति)

33. पशुभिश्च दीक्षया चाऽऽ गच्छत् – TS 6.1.6.2

34. तमस्या अजा ऽभ्यरुन्ध तदजायाः – TS 6.1.6.3 – (kampam)

6.1.6.3(32)- अभि । अरुन्ध । तत् ।

अभ्य रुन्धा रुन्धाभ्या(१) भ्य रुन्ध तत् तदरुन्धा भ्या(१)भ्य रुन्ध
तत् ।

35. उ॒दय॑नी॒य॒म॒भि॒ निर्व॑पति – TS 6.1.5.5 – (kampam) + (“Na”
tvam) - निर् णि॒रभि॑

6.1.5.5(23)- उ॒दय॑नी॒य॒म् । अ॒भि॒ । निः॑ ।

उ॒दय॑नी॒य॒ म॒भ्या(१)॑ भ्यु॒दय॑नी॒य॒ मु॒दय॑नी॒य॒ म॒भि॒ निर् णि॒रभ्यु॑दय॒नी॒य॒
मु॒दय॑नी॒य॒ म॒भि॒ निः॑ ।

36. दि॒वि॒ सो॒म॒स्त॒मा॒ ह॒र॒ ते॒नाऽऽत्मा॑नं – TS 6.1.6.1

37. त॒प॒सा॒ चाऽग॑च्छत् तस्मात् त्रि॒ष्टु॒भो॒ लो॒के – TS 6.1.6.3

38. तृ॒ती॒य॒स॒व॒न॒ ऋ॒जी॒ष॒म॒भि॒ षु॒न्व॒न्ति – TS 6.1.6.4 - (kampam)

6.1.6.4(44)- ऋ॒जी॒ष॒म् । अ॒भि॒ । सु॒न्व॒न्ति॑ ।

ऋ॒जी॒ष॒ म॒भ्या(१)॑भ्यृ॒जी॒ष॒ मृ॒जी॒ष॒ म॒भि॒ षु॒न्व॒न्ति॑ सु॒न्व॒न् त्य॑भ्यृ॒जी॒ष॒
मृ॒जी॒ष॒ म॒भि॒ षु॒न्व॒न्ति॑

39. प॒री॒या॒ये॒ति॒ य॒दे॒वा॒दः॒ सो॒म॒मा॒ ऽह॑रत् – TS 6.1.6.4

40. स्त्रि॒या॒ नि॒ ष्क्री॑णामेति – TS 6.1.6.5

स्त्रि॒या॒ । निः॑ । = (निर् णिः स्त्रि॒या॒)

41. त॒या॒ नि॒र॒क्री॑णन्थ् सा – TS 6.1.6.5

त॒या॒ । निः॑ । = (त॒या॒ निर् णि॑ष्ठया)

42. अकू॒टया॑ ऽकर्ण॒या ऽका॒णया॑ ऽऽलो॒णया॑ - TS 6.1.6.7

43. रु॒द्रो वसु॑भि॒रा चि॑केतु - TS 6.1.8.2

रु॒द्रः । वसु॑भिः । = (वसु॑भी रु॒द्रः)

44. अ॒ग्ने॒र॒क्ष्णः॑ क॒नी॒नि॒का॒मि॒त्याह॑ - TS 6.1.7.3 – (kampam)

6.1.7.3(40)- अ॒ग्नेः॑ । अ॒क्ष्णः॑ । क॒नी॒नि॒काम् ।

अ॒ग्ने र॒क्ष्णो॑(१) ऽक्ष्णो॑ ऽग्ने र॒ग्ने र॒क्ष्णः॑ क॒नी॒नि॒काम् क॒नी॒नि॒का
म॒क्ष्णो॑ ऽग्ने र॒ग्ने र॒क्ष्णः॑ क॒नी॒नि॒काम् ।

45. यद॑ब॒द्धा स्या॑दय॒ता स्या॑द् यत् प॒दि॒ब॒द्धा - TS 6.1.7.5

46. क्ष॒त्रि॒या ह्ये॒षा ऽदि॑तिर॒स्युभ॑यत॒श्शी॒र्ष्णी॒त्याह॑ य॒दे॒वाऽऽदि॑त्यः -
TS 6.1.7.5

47. सा दे॒वि दे॒वम॑च्छे॒हीत्या॑ह - TS 6.1.7.7

48. वाचं॑ ध॒त्ते ऽनु॑प॒दासु॑का ऽस्य॑ वाग्भवति - TS 6.1.7.8

49. पु॒न॒रे॒हि स॒ह र॒य्येत्या॑ह - TS 6.1.7.8

50. पृ॒थि॒व्यास्त्वा॑ मूर्द्ध॒न्ना जि॑घर्मि - TS 6.1.8.2

त्वा । मूर्द्ध॑न् । = (मूर्द्ध॑न् त्वा)

51. अन्धो ऽर्ध्वर्युः स्याद् रक्षा॑सि – TS 6.1.8.3 – (kampam)

6.1.8.3(30)- अन्धः । अर्ध्वर्युः । भवति ।

अन्धो॑ ऽर्ध्वर्यु॑ रर्ध्वर्यु॑ रन्धो(१)॑ ऽन्धो॑ ऽर्ध्वर्यु॑र् भवति॑ भव॑
त्यर्ध्वर्यु॑ रन्धो(१)॑ ऽन्धो॑ ऽर्ध्वर्यु॑र् भवति॑ ।

52. पशूनां॑ चर्मन्॑ मिमीते – TS 6.1.9.2

चर्मन्॑ । = [चर्म(ग्) श्र्मन्]

53. अमात्यो॑ ऽसीत्या॑हामैवैनं॑ – TS 6.1.9.3

53.1 पदानि – अमात्यः॑ । असि॑ । इति॑ ।

घन वाक्यम् – अमात्यो॑ ऽस्यस्य॑ मात्यो॑ ऽमात्यो॑ ऽसीती॑ त्यस्य॑
मात्यो॑ ऽमात्यो॑ ऽसीति॑ ।

53.2 पदानि – असि॑ । इति॑ । आह॑ ।

घन वाक्यम् – असीती॑ त्यस्यसी॑ त्याहा॑हे त्यस्यसीत्या॑ह ।

53.3 पदानि – इति॑ । आह॑ । अमा॑ ।

घन वाक्यम् – इत्याहा॑हेती॑ त्याहामा॑ मा हेती॑ त्याहामा॑ ।

53.4 पदानि – आह॑ । अमा॑ । एव॑ ।

घन वाक्यम् – आहा॑ मा मा हाहा॑ मैवैवामा॑ हाहा॑ मैव॑ ।

53.5 पदानि – अ॒मा । ए॒व । ए॒नम् ।

घन वाक्यम् – अ॒मै॒ वै॒वा॒मा॒ मै॒वैन॑ मे॒न॒ मे॒वा॒मा॒ मै॒वैन॑म् ।

54. अ॒न॒सा॒ऽच्छ॑ या॒ति॒ म॒हि॒मा॒न॒मे॒वा॒स्या॒च्छ॑ या॒त्य॒न॒सा॒ ऽच्छ॑ या॒ति॒
त॒स्मा॒द॒नो॒वा॒ह्यम् – TS 6.1.9.3 & 9.4

55. ओ॒ष॒धी॒ना॒ञ् राजा॑ त॒स्मिन्॒ यदा॑प॒न्नं – TS 6.1.9.1 – (anu)
त॒स्मि॒(ग्) त॒स्मिन्

56. अ॒रु॒णो॒ ह॒ स्मा॒ऽहौ॑प॒वेशिः॑ – TS 6.1.9.2

57. ए॒क॒यै॒क॒यो॒त्स॒र्गं॑ मि॒मी॒ते॒ ऽया॑त॒या॒म्नि॒या॒या॒त॒या॒म्नि॒यै॒वैनं॑ मि॒मी॒ते –
TS 6.1.9.4 & 9.5 (GD-17)

58. इ॒न्द्र॒स्यो॒रु॒मा॒ वि॒श॒ दक्षि॑ण॒मित्या॑ह – TS 6.1.11.1

59. प्र॒जा॒भ्य॒स्त्वे॒त्युप॑ स॒मू॒हति॑ – TS 6.1.9.6

60. पु॒न॒रा॒ ऽद॒दत॑ को॒ हि॒ ते॒ज॒सा – TS 6.1.10.3

61. अ॒क्री॑तो॒ ऽस्य॑ सो॒मः॒ स्या॒न्ना॒स्यै॑ते – TS 6.1.10.5

62. त॒स्मा॒दे॒व॒मा॒हो॒दा॒यु॒षा॒ स्वा॒यु॒षे॒त्या॒ह॒ दे॒वता॑ ए॒वा॒न्वा॒र॒भ्यो॑त् ति॒ष्ठत्यु॑
व॒न्त॒रि॒क्ष॒म॒न्वि॒ही॒त्या॒हा॒न्त॒रि॒क्ष॒दे॒व॒त्यो॑(१) ह्ये॒तर्हि॑

सो॒मो॒ऽदि॒त्याः – TS 6.1.11.1 & 11.2 – (kampam)

6.1.11.2(2)- उरु॑ । अ॒न्तरि॑क्षम् । अनु॑ ।

उ॒र्वन्तरि॑क्ष म॒न्तरि॑क्ष मु॒रू(१)॑र्व॒न्तरि॑क्ष म॒न् व॒न् व॒न्तरि॑क्ष
मु॒रू(१)॑र्व॒न्तरि॑क्ष म॒नु ।

---

63. वा॒रु॒ण्यर्चा॑ ऽऽ सा॒दय॑ति॒ स्वया॑ – TS 6.1.11.2 (JM-5,JD-5, GD-52)

ऋ॒चा आ सा॒दय॑ति – (tri kramam)

(ऋ॒चा सा॒दय॑ति सा॒दय॑त्या र्च॑ र्चा सा॒दय॑ति ।

6.1.11.2(34)- वा॒रु॒ण्या । ऋ॒चा । आ । सा॒दय॑ति॒ ।

वा॒रु॒ण्य र्च॑ र्चा वा॒रु॒ण्या वा॒रु॒ण्य र्चा॑ ऽऽसा॒दय॑ति सा॒दय॑त्या र्चा
वा॒रु॒ण्या वा॒रु॒ण्य र्चा॑ ऽऽसा॒दय॑ति ।

6.1.11.2(35)- ऋ॒चा । आ । सा॒दय॑ति॒ । स्वया॑ ।

ऋ॒चा ऽऽसा॒दय॑ति सा॒दय॑त्या र्च॑ र्चा ऽऽसा॒दय॑ति॒ स्वया॑ स्वया॑
सा॒दय॑त्या र्च॑ र्चा ऽऽसा॒दय॑ति॒ स्वया॑ ।

6.1.11.2(36)- आ । सा॒दय॑ति॒ । स्वया॑ ।

आ सा॒दय॑ति सा॒दय॑त्या सा॒दय॑ति॒ स्वया॑ स्वया॑ सा॒दय॑त्या सा॒दय॑ति॒
स्वया॑ ।

---

64. तस्मादेवमाहोदु त्यं जातवेदसम् – TS 6.1.11.4 (GD-71)

65. उस्त्रावेतं धूरषाहावित्याह यथायजुरेवैतत् – TS 6.1.11.4

66. एष पतिर्विश्वान्यभि धामानीत्याह विश्वानि ह्ये(1) षोऽभि
धामानि प्रच्यवते मा त्वा परिपरी विददित्याह – TS 6.1.11.5 –
(kampam) (JD-55)

पतिः । = (पति षपतिः)

6.1.11.5(9)- हि । एषः । अभि ।

ह्येष एष हि ह्ये(१)षो(१) ऽभ्या(१)भ्येष हि ह्ये(१)षो ऽभि ।

67. एष यजमानमभ्यैति यत् – TS 6.1.11.5

पदानि – अभि । आ । एति ।

घन वाक्यम् – अभ्या ऽभ्यभ्यै त्येत्या ऽभ्यभ्यैति ।

पदानि – आ । एति । यत् ।

घन वाक्यम् – ऐत्ये त्यैति यद् यदे त्यैति यत् ।

68. स तस्माद्वाश्यं वारुण्यर्चा परि चरति – TS 6.1.11.6
(JM-33) (JD-25) (GD-46)

तस्मात् । उ । = (तस्माद् तस्मात् तस्मादु) – in jatai

उ । आश्यम् । = (उ वाश्य माश्य मु वु वाश्यं) – in jatai

6.1.11.6(65)- तस्मात् । उ । आशयम् । – in ghanam

तस्माद् तस्मात् तस्माद् वाशय माशय मु तस्मात् तस्माद् वाशयम् ।

“u” forms sandhi with next word “aa”. Does not form sandhi with previous letter “t”. This rule is applicable only for these 3 padams when lined as per pada paadam order.

See the areas highlighted in green for sandhi formation

Section 2 - Katina Ghana panchaati

69. सव्यं हि पूर्वं मनुष्याः – TS 6.1.1.6
70. इन्द्रो वृत्रमहन्त्सोऽपः – TS 6.1.1.7
71. स्वाहेत्याहा ऽकूत्या हि – TS 6.1.2.2
72. इत्याह पितृदेवत्यैतेन – TS 6.1.2.6
73. ऋक्सामे वै देवेभ्यः – TS 6.1.3.1
74. गर्भाः प्रावृता जायन्ते – TS 6.1.3.3
75. ब्रह्मवादिनो वदन्ति होतव्यं – TS 6.1.4.5
76. देवा वै देवयजनम् – TS 6.1.5.1
77. अथो पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः पाङ्क्तो यज्ञो यज्ञमेवाव रुन्धे पथ्या – TS 6.1.5.2
78. अग्नीषोमाविष्ट्वा सवितारं – TS 6.1.5.3
79. अप्रयाजमुदयनीयमितीमे – TS 6.1.5.4
80. परा भवति प्रयाजवदेव – TS 6.1.5.5

81. इति॑ मा क॒द्रु॒रवो॑चदिति – TS 6.1.6.2
82. तप॑सा चा॒ऽगच्छ॑त् तस्मात् – TS 6.1.6.3
83. करो॑त्यथो सं भ॒रति॑ – TS 6.1.7.2
84. वा॒ग्वा ए॒षा यथ् सोम॑क्रयणी – TS 6.1.7.4
85. अनु॑ त्वा मा॒ताम॑न्यतामनु – TS 6.1.7.7
86. ब्र॒ह्मवा॑दिनो वदन्ति वि॒चित्यः॑ – TS 6.1.9.1
87. इति॑ लो॒मत॑स्तस्य मिमीत – TS 6.1.9.3
88. अ॒च्छ या॑ति तस्मा॒दनो॑वाह्यम् – TS 6.1.9.4
89. भ्रा॒जेत्या॑हैते वा अ॒मुष्मिन्॑ – TS 6.1.10.5
90. वा॒रुणो॑ वै क्रीतः सोमः – TS 6.1.11.1
91. ति॒ष्ठत्यु॑र्वन्तरि॒क्षम॑न्विहीत्याह – TS 6.1.11.2
92. ए॒नं दे॒वता॑भिः सम॒र्द्धय॑ति – TS 6.1.11.3
93. इत्या॑ह दि॒वि हि॑ सूर्यम् – TS 6.1.11.4
94. ए॒ष प॑तिर्वि॒श्वान्य॑भि धामानि – TS 6.1.11.5
95. क्री॒तः सोम॑ उप॒नद्धो॑ नमः – TS 6.1.11.6

=====

==== षष्ठकाण्डे प्रथमः प्रश्नः समाप्तः ====

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः,

श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं

6.2 षष्ठकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः-सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं

Section 1 - General panchaati

1. तादृगेव तद् विमुक्तो ऽन्योऽनड्वान् भवत्यविमुक्तो ऽन्यो ऽथाऽऽति
थ्यं गृह्णाति – TS 6.2.1.1 – (kampam)

6.2.1.1(20)- अन्यः । अनड्वान् । भवति ।

अन्योऽनड्वा ननड्वा नन्यो(१) ऽन्योऽनड्वान् भवति भव
त्यनड्वा नन्यो(१) ऽन्योऽनड्वान् भवति ।

2. यदेवादः सोममा ऽहरत् तस्माद् गायत्रियै – TS 6.2.1.3 & 1.4

3. आदित्यो ह्येवोद्यन् पुरस्ताद् रक्षाञ्जसि – TS 6.2.1.6

4. तेऽन्योऽन्यस्मै ज्यैष्ठ्याय – TS 6.2.2.1

5. शक्मन्नोजिष्ठायेत्याहौजिष्ठं हि – TS 6.2.2.3

6. अञ्शुरञ्शुस्ते देव सोमाऽऽप्यायताम् – TS 6.2.2.4

अ(ग्म्)शुर(ग्म्)शुः । ते । =

ते ते अ(ग्म्)शु र(ग्म्)शु र(ग्म्)शु र(ग्म्)शुः ।

7. तदेवास्यैतेनाऽऽप्यायति – TS 6.2.2.5

8. तानेवाऽऽप्याययति – TS 6.2.2.5

तान् । एव । = [ता(ग्) स्तानेव]

9. इत्याहोभावेवेन्द्रं च सोमं चाऽऽप्याययत्याप्याययसखीन्थ् – TS 6.2.2.5

10. आप्यायित एष्टा रायः – TS 6.2.2.6

एष्टः । = (एष्टा रेष्टः)

11. असुरानभ्यभवन्नग्निमिव खलु वै – TS 6.2.2.7 – (kampam)

6.2.2.7(6)- अभि । अभवन् । अग्निम् ।

अभ्यभवन् नभवन् नभ्या(१) भ्यभवन् नग्नि मग्नि मभवन्
नभ्या(१)भ्यभवन् नग्निम् ।

12. प्रजा ह्यात्मनोऽन्तरतरा तप्तव्रतः – TS 6.2.2.7

13. निर्ह्यग्निः शीतेन वायति – TS 6.2.2.7

निः । हि । अग्निः । = (निर् णिर् ह्यग्निः)

14. तिस्रः पुर आसन्नयस्मय्यवमा ऽथ – TS 6.2.3.1

15. ताभिर्यथ् सायंप्रातरुपसदः – TS 6.2.3.3

यत् । सायम्प्रातः । = (सायम्प्रातः सायम्प्रातर् यत्)

16. अथ त्रीनथ द्वावथैकम् – TS 6.2.3.5

त्रीन् । अथ । = [त्री(ग्) स्त्रीनथाथ]

17. एषा वा आराग्रा ज्वान्तरदीक्षा ऽस्मिन्नेव – TS 6.2.3.5

18. हीयत एव स नोदनेषीति सूनीयम् – TS 6.2.4.1

19. उनीय नापरमुन्नयेत दद्धनोन्नयेतैतत् – TS 6.2.4.1

20. अनुब्रुवन्नग्निमप आदित्यम् – TS 6.2.6.1 – (kampam)

6.2.6.1(24)- अग्निम् । अपः । आदित्यम् ।

अग्नि मपो(१) ऽपो ऽग्नि मग्नि मप आदित्य मादित्य मपो ऽग्नि
मग्नि मप आदित्यम् ।

21. तमिन्द्र उपर्युपर्यत्यक्रामथ् सो ऽब्रवीत् को मा
ऽयमुपर्युपर्यत्यक्रमीदित्यहं दुर्गे हन्तेत्यथ कस्त्वमित्यहं
दुर्गादाहर्तेति सो ऽब्रवीत् – TS 6.2.4.2

22. एतमा हरेति तमेभ्यो यज्ञ एव – TS 6.2.4.3

23. अस्त्वेव नो ऽस्यामपीति कियद् वो दास्यामः – TS 6.2.4.4
(GD-93)

24. इयति शक्ष्यामीति त्वा अवमाय यजन्ते – TS 6.2.4.5 (JM-27)
(PS-5.13)

25. वि॒त्ताय॑नी॒ मे ऽसी॑त्याह॒ वि॒त्ता ह्ये॑ना॒नाव॑त् ति॒क्ताय॑नी॒ मे ऽसी॑त्याह
ति॒क्तान्. ह्ये॑नान् – TS 6.2.7.2

26. स्त॒नो भा॑गी हि सोऽथै॒क॒ स्त॒नं – TS 6.2.5.1

27. क्रू॒रेव॑ वै य॒वागूः॑ क्रू॒र इ॒व – TS 6.2.5.2

28. अ॒ग्नि॒मप॑ आ॒दि॒त्यम॑भि॒ वि॒पश्य॑ति – TS 6.2.6.1 – (kampam)

6.2.6.1(26)- आ॒दि॒त्यम् । अ॒भि । वि॒पश्य॑ति ।

आ॒दि॒त्य॑ म॒भ्या(१)॑भ्यादि॒त्य॑ मा॒दि॒त्य॑ म॒भि वि॒पश्य॑ति वि॒पश्य॑
त्य॒भ्यादि॒त्य॑ मा॒दि॒त्य॑ म॒भि वि॒पश्य॑ति ।

29. अ॒ग्ने अ॑ङ्गि॒र इति॑ त्रि॒र्. ह॒रति॑ य ए॒वैषु॑ लो॒केषु॑ – TS 6.2.7.3 –
(kampam) (JM-75) (JD-33)

अ॒ग्ने॑ । अ॒ङ्गि॒रः । = (अ॒ग्ने अ॑ङ्गि॒रो अ॑ङ्गि॒रो ऽग्ने॑ ऽग्ने॑ अ॒ङ्गि॒रः)

अ॒ङ्गि॒रः । इति॑ । = (अ॒ङ्गि॒र इति॑त्यङ्गि॒रो अ॑ङ्गि॒र इति॑)

6.2.7.3(6)- ये॑ । ए॒व । ए॒षु ।

य ए॒वैव॑ ये॑ य ए॒वैष्वे(१)॑ष्वे॒व ये॑ य ए॒वैषु॑ ।

30. अ॒प॒क्र॒म्याति॑ष्ठदु॒रु प्र॑थ॒स्वो॒रु ते॑ य॒ज्ञप॑तिः प्रथ॒तामि॑त्याह –
TS 6.2.7.3 – (No kampam)

31. इत्यव चोक्षति प्र च किरति शुद्ध्यै – TS 6.2.7.4

32. देवाञ्छ्वेदुत्तरवेदिरुपाववर्तीह – TS 6.2.7.4

33. भ्रातृव्यानभ्यभवन् – TS 6.2.8.1 – (kampam)

6.2.8.1(28)- अभि । अभवन् । ते ।

अभ्यभवन् नभवन् नभ्या(१)भ्यभवन् ते ते ऽभवन्

नभ्या(१)भ्यभवन् ते ।

34. आशिष उपेयामेति तेऽजुहवुः सिञ्हीरस्या वह देवान्
देवयते- TS 6.2.8.2

35. असि रायस्पोषवनिः स्वाहा – TS 6.2.8.2 – (deergham)

36. इत्थं वाव स्य आर्तिमा ऽरिष्यतीति – TS 6.2.8.4

37. यदक्षः स यदुत्सर्जेद् यजमानस्य – TS 6.2.9.1

38. दुर्याञ् आ वदेत्याह गृहा वै – TS 6.2.9.1

39. तस्मान्नवथा शिरो विष्यूतं – TS 6.2.1.4

40. अभ्रिरभ्रिरसि नारिरसीत्याह शान्त्यै – TS 6.2.10.1

41. यत् तं न विस्रञ्सयेदमेहेन – TS 6.2.10.7

42. यत् खनत्यपो ऽव नयति शान्त्यै – TS 6.2.10.3

43. उद्दिव॑ स्तभानाऽऽ न्तरिक्षं॑ पृ॒णेत्या॑ह – TS 6.2.10.4

44. इति॑ छ॒दिरधि॑ नि दधाति – TS 6.2.10.5

छ॒दिः । अधि॑ । = (अद्ध्यधि॑ च्छदिः)

45. भव॑त्येकादश॒छदीन्द्रि॑यकाम॒स्यैकादशा॑क्षरा त्रि॒ष्टुगिन्द्रि॑यं

त्रि॒ष्टुक् – TS 6.2.10.6

46. यदा॑ खलु॒ वै जि॒ह्वया॑ द॒थ्स्वधि॑ खादति – TS 6.2.11.4

47. तस्यै॑ त्वक् चर्मो॒धो ऽधि॑षवणे – TS 6.2.11.4

=====

Section 2 - Katina Ghana panchaati

48. ए॒वास्या॑पुवायते – TS 6.2.2.5

49. तेषाम॑सुराणां तिस्रः – TS 6.2.3.1

50. प॒द्यन्ते॑ चतुर्वि॒ंशतिः॑ – TS 6.2.3.5

51. सु॒वर्गं॑ वा ए॒ते लो॒कं य॑न्ति य उप॒सदः॑ – TS 6.2.4.1

52. यज्ञो॑ दे॒वेभ्यो॑ निलायत – TS 6.2.4.2

53. स॒प्तानां॑ गि॒रीणां॑ परस्तात्॑ – TS 6.2.4.3

54. वा इ॒यमग्र॑ आसीद् यावत् – TS 6.2.4.4

55. सा वा इ॒यं सर्वे॑व – TS 6.2.4.5

56. यद् वा अनी॑शानो भार॒म् – TS 6.2.5.1
57. तेभ्य॑ उत्तर॒वेदिः॑ सि॒ञ्हीः – TS 6.2.7.1
58. मात्रै॑वा॒स्यै सा ऽथो॑ – TS 6.2.7.2
59. अग्ने॑ अङ्गिर॒ इति॑ त्रिः – TS 6.2.7.3
60. असी॑ति स॒ञ् हन्ति॑ धृ॒त्यै – TS 6.2.7.4
61. अकाम॑यन्त पशून्. विन्दे॑महीति – TS 6.2.8.2
62. परस्ता॑दर्वा॒चीं॑ मनु॒ष्याः – TS 6.2.10.3
63. प्रा॒णा उप॒रवा॑ ह॒नू – TS 6.2.11.4

=====

==== षष्ठकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः समाप्तः ====

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः,
श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं

6.3 षष्ठकाण्डे तृतीयः प्रश्नः – सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं

Section 1 - General panchaati

1. चात्वालाद् धिष्णियान् – TS 6.3.1.1

चात्वालात् । धिष्णियान् । = [धिष्णिया(ग्) श्चात्वाला]

2. स्तुत आहाग्नीदग्नीन्. वि हर बर्हिः – TS 6.3.1.1 & 1.2
(GD-24)(GD-65)

2.1 पदानि – आह । अग्नीत् । अग्नीन् ।

घन वाक्यम् – आहाग्नी दग्नी दाहा हाग्नी दग्नी नग्नी नग्नी
दाहाहाग्नी दग्नीन् ।

2.2 पदानि – अग्नीत् । अग्नीन् । वि ।

घन वाक्यम् – अग्नीदग्नी नग्नी नग्नी दग्नी दग्नीन्. वि व्यग्नी
नग्नी दग्नीदग्नीन्. वि ।

2.3 पदानि – अग्नीन् । वि । हर ।

घन वाक्यम् – अग्नीन्. वि व्यग्नी नग्नीन्. वि हर हर
व्यग्नीनग्नीन्. वि हर ।

3. तान् दे॒वा अ॒ब्रु॒वन् – TS 6.3.1.3

तान् । = [ता(ग्) स्तान्]

4. अथ॒ प्र॒ वा ऽऽ॒प्स्यथ॒ न वे॒त्य॒ग्नयो॒ वै – TS 6.3.1.3

5. ता॒ऽ स्ता॒भिर॒पानु॒दन्त – TS 6.3.1.4

तान् । = [ता(ग्) स्तान्]

6. स॒दो ऽती॒या॒दथ॒ क॒था दा॒क्षि॒णानि॒ हो॒तुम् – TS 6.3.1.6

7. अ॒ह दे॒वा या॒मं वा॒ ज्या॒मं वा॒ ऽनु॒ ज्ञा॒स्य॒न्तीति॒ – TS 6.3.1.6

8. सं॒ कर्ष॑ति॒ न्य॒न्ये धि॒ष्णि॒याः – TS 6.3.1.6 – (kampam)

6.3.1.6(47)- नि । अ॒न्ये । धि॒ष्णि॒याः ।

न्या(१)न्ये ऽन्ये नि न्य॒न्ये धि॒ष्णि॒या धि॒ष्णि॒या अ॒न्ये नि न्य॒न्ये
धि॒ष्णि॒याः ।

9. ते॒न तान्॑ प्री॒णाति॒ यान् न॒ नि॒व॒पति॑ – TS 6.3.1.6 – (anu)

10. र॒क्ष॒सा॒मनु॒पला॒भाया॒ऽऽ सो॒मं द॒दते॑ – TS 6.3.2.2

11. इ॒त्या॒हो॒रु ण॑ स्कृ॒धीति॒ वा॒वै॒तदा॒ह – TS 6.3.2.2 – (kampam)

6.3.2.2(25)- आ॒ह । उ॒रु । नः ।

आ॒हो॒रु(१) वा॒हा हो॒रु णो॑ न उ॒वा॒हा हो॒रु णः॑ ।

12. अन्वना॑सि॒ प्र॒ वर्तयन्ति॑ – TS 6.3.2.3

अना॑सि॒ । प्र॒ । = [प्र प्राणा(ग्म्)सि]

13. उपवासयेद॑पुवायेत॑ सौम्यर्चा॑ प्र॒ पादयति॑ – TS 6.3.2.3

ऋचा॑ । प्र॒ । = (ऋचा प्र॒ प्रार्च॑चा प्र)

JM 56- pra, A, upa, ava, ityevaM pUrvaH “Ru” kAraH “A” kAramiti vikAram apadyate || **apa is not included** and it will remain hraswam before 'Ru'.

14. देव॑तया॒ ऽच्छै॑त्यत्यन्या॒नगां॑ नान्या॒नुपागा॑मित्याहाति॑ ह्यन्या॒नेति॑
नान्या॒नुपैत्य॑र्वाक् त्वा॒ परै॑रविदं॒ परो॑ ऽव॒रैरि॑त्याहा॒र्वाग्घ्ये॑नं
परै॑र्विन्दति॑ – TS 6.3.3.1 (GD-54) (GD-48)

15. तम॑प्या॒ हरे॑त् स॒तेज॑समे॒वैन॑मा॒ हरति॑ – TS 6.3.3.2 & 3.3

16. यः प्र॒त्यङ्ङु॑पनतस्तं – TS 6.3.3.5

यः । प्र॒त्यङ्ङु॑ । = (प्रत्यङ्ङु॑ यो यः)

17. इ॒त्थं॑ वै॒त्थं॑ वा॒ ऽति॑ नावयेत्॒ तेज॑सा – TS 6.3.4.4

18. नाभि॑दघ्ने॒ परि॑ व्ययति – TS 6.3.4.5

नाभि॑दघ्ने॒ । परि॑ । = (परि॑ णाभि॑दघ्ने)

19. ऊ॒र्ध्वां॑ वा॒ तस्या॑वाचीं॒ वा॒ ऽवो॑हेत् – TS 6.3.4.6

19.1 पदानि – अवा॑चीम् । वा॒ । अव॑ ।

घन वाक्यम् – अवा॑चीम् वा वा ज्वा॑ची मवा॑चीम् वा ज्वा॑ व वा
ज्वा॑ची मवा॑चीम् वा ज्वा॑ ।

19.2 पदानि – वा । अव । ऊहेत् ।

घन वाक्यम् – वा ज्वा॑व वा वा ज्वा॑हे दू॒हे द॒व वा वा ज्वा॑हेत् ।

20. न ह्यन्य॑दालं॑भ्यमविन्दन् – TS 6.3.5.1

21. तन्ने॑वाऽऽलब्धं॑ नेवानालब्धम् – TS 6.3.5.2

22. ह्येता॑वुर्वश्य॑स्यायुरसीत्याह – TS 6.3.5.3

23. इच्छ॑त इ॒व ह्येष॑ यो यजत॑ उप॒वीर॑सीत्याहो॒प ह्ये॑नानाकरोति –
TS 6.3.6.1

24. ऋ॒तस्य॑ त्वा दे॒वह॑विः पा॒शेनाऽऽ र॑भ इति – TS 6.3.6.3

25. इत्याहा॑द्भ्यो ह्येष॑ ओष॑धीभ्यः – TS 6.3.6.4 – (kampam)

6.3.6.4(7)- अद्भ्यः । हि । एषः ।

अद्भ्यो हि ह्या(१)द्भ्योः॑ ऽद्भ्यो ह्येष॑ एष॑ ह्या(१)द्भ्योः॑ ऽद्भ्यो
ह्येषः॑ ।

26. अस्क॑न्नं हि तद् यत् – TS 6.3.8.3

27. तन्ने॑वान्वा॒रब्धं॑ नेवानन्वा॒रब्धम् – TS 6.3.8.2

28. प॒शु॒रा॒घा॒र॒मा॒घा॒र्य॑ प॒शु॒म् – TS 6.3.7.3

29. अ॒थो ब॒र्हि॒षद॒मे॒व – TS 6.3.8.3

ब॒र्हि॒षद॒म् । ए॒व । = (ए॒व ब॒र्हि॒षद॒म्)

30. ए॒व त॒न्नि हु॒त आ॒त्म॒नोऽना॒व्र॒स्काय॑ – TS 6.3.8.3

31. यत् प॒त्नी॑ न॒मस्त॑ आ॒ताने॒त्याह॑ – TS 6.3.8.3

प॒त्नी॑ । न॒मः । = (न॒मः प॒त्नी)

32. अ॒न॒र्वा प्रे॒ही॒त्याह॑ – TS 6.3.8.4

अ॒न॒र्वा । प्र । = (प्र प्रा॒ण॒र्वा)

33. प्रि॒य॒धा ऽऽ वि॒श॒ते॒त्याह॑ – TS 6.3.8.2 – (trikramam) (JM-5)

6.3.8.2(32)- य॒ज्ञ॒प॒ति॒म् । प्रि॒य॒धा । आ । वि॒श॒त ।

य॒ज्ञ॒प॒ति॒म् प्रि॒य॒धा प्रि॒य॒धा य॒ज्ञ॒प॒तिं य॒ज्ञ॒प॒ति॒म् प्रि॒य॒धा ऽऽवि॒श॒त
वि॒श॒ता प्रि॒य॒धा य॒ज्ञ॒प॒तिं य॒ज्ञ॒प॒ति॒म् प्रि॒य॒धा ऽऽवि॒श॒त ।

6.3.8.2(32)- य॒ज्ञ॒प॒ति॒म् ।

य॒ज्ञ॒प॒ति॒मि॒ति य॒ज्ञ – प॒ति॒म् ।

6.3.8.2(33)- प्रि॒य॒धा । आ । वि॒श॒त । इ॒ति ।

प्रि॒य॒धा ऽऽवि॒श॒त वि॒श॒ता प्रि॒य॒धा प्रि॒य॒धा ऽऽवि॒श॒ते ती॒ति वि॒श॒ता
प्रि॒य॒धा प्रि॒य॒धा ऽऽवि॒श॒ते॒ति ।

6.3.8.2(33)- प्रिय॑धा ।

प्रिय॑धेति॑ प्रिय॑ – धा॑ ।

6.3.8.2(34)- आ॑ । वि॒शत॑ । इति॑ ।

आ॑ वि॒शत॑ वि॒शता॑ वि॒शते॑ तीति॑ वि॒शता॑ वि॒शतेति॑ ।

---

34. कृ॒त्वा ऽऽ ल॒भते॑ । – TS 6.3.7.5 – (trikramam) (JM-5)

6.3.7.5(65)- व॒शे॑ ॥ कृ॒त्वा । आ॑ । ल॒भते॑ ॥

व॒शे॑ कृ॒त्वा कृ॒त्वा व॒शे॑ व॒शे॑ कृ॒त्वा ऽऽल॒भते॑ ल॒भत॑ आ॑ कृ॒त्वा व॒शे॑
व॒शे॑ कृ॒त्वा ऽऽल॒भते॑ ।

6.3.7.5(66)- कृ॒त्वा । आ॑ । ल॒भते॑ ॥

कृ॒त्वा ऽऽल॒भते॑ ल॒भत॑ आ॑ कृ॒त्वा कृ॒त्वा ऽऽल॒भते॑ ।

6.3.7.5(67)- आ॑ । ल॒भते॑ ॥

आ॑ ल॒भते॑ ल॒भत॑ आ॑ ल॒भते॑ ।

6.3.7.5(68)- ल॒भते॑ ॥

ल॒भत॑ इति॑ ल॒भते॑ ।

---

35. अ॒नू॒ची॒न॒ꣳ हि॑ म॒नु॒ष्याः॑ – TS 6.3.9.2 – (Gana kampam)
(GD-76)

6.3.9.2(12)- अ॒नू॒ची॒न॒म् ॥ हि॑ । म॒नु॒ष्याः॑ ॥

अ॒नू॒ची॒न(ग्म्)॑ हि॒ ह्य॒नू॒ची॒न॑ म॒नू॒ची॒न(ग्म्)॑ हि॒ म॒नु॒ष्या॑ म॒नु॒ष्या॑(१)॑
ह्य॒नू॒ची॒न॑ म॒नू॒ची॒न(ग्म्)॑ हि॒ म॒नु॒ष्याः॑ ।

36. उ॒र्व॒न्त॒रि॒क्ष॒म॒न्वि॒हि – TS 6.3.9.4 – (kampam) (GD-76)

6.3.9.4(16)- उ॒रु॑ । अ॒न्त॒रि॒क्ष॒म् । अ॒नु॑ ।

उ॒र्व॒न्त॒रि॒क्ष॒ म॒न्त॒रि॒क्ष॒ मु॒रू॑(१)॑ उ॒र्व॒न्त॒रि॒क्ष॒ म॒न्व॒न् व॒न्त॒रि॒क्ष॒
मु॒रू॑(१)॑ उ॒र्व॒न्त॒रि॒क्ष॒ म॒नु॑ ।

37. ऊ॒र्ध्व॒न॒भा॒ ह॒ स्म॒ वै॒ मा॒रु॒तः – TS 6.3.9.6

38. पु॒रो॒डा॒शं॑ नि॒र्व॒प॒ति – TS 6.3.10.1 - ("ण" त्वम् + "ष" त्वम्)
नि॒र् णि॒ष् पु॒रो॒डा॒श॒म्

39. छि॒द्र॒म॒पि॑ द॒धा॒ति – TS 6.3.10.1 (GD-34)

छि॒द्र॒म् । अ॒पि॑ । = (अ॒प्य॒पि॑ छि॒द्र॒म्) –

There is a paada bhedam also as - अ॒प्य॒पि॑ छि॒द्र॒म्)

40. हृ॒द॒य॒मा॒त्मा॑ऽभि॒ समे॒ति॒ यत् पृ॒ष॒दा॒ज्ये॒न – TS 6.3.10.2 –

41. म॒न॒ ए॒वा॒स्या॒व॒ रु॒न्ध॒ ए॒का॒द॒श – TS 6.3.10.3

42. त्रि॒भि॒र् ऋ॒ण॒वा॒ जा॒य॒ते – TS 6.3.10.5

43. ए॒ष॒ वा॒ अ॒नृ॒णः – TS 6.3.10.5 – (alopam)

अ॒नृ॒णो॑ अ॒नृ॒णः

44. असुरानभि भवामेति – TS 6.3.10.5

---

45. अवदानैरेवाव दयते तदवदानानामवदानत्वं देवासुराः सँयत्ताः
– TS 6.3.10.5

---

46. पशोरुद्धारमुद्धरा इति सः – TS 6.3.10.6

---

47. उद्धारमुदहरत दोः पूर्वार्द्धस्य – TS 6.3.10.6

---

48. सँसमेत्वित्याह – TS 6.3.11.2

---

49. अनु ब्रूहि वनस्पतये प्रेष्येति – TS 6.3.11.4 - ("ण" त्वम्)

प्र वणस्पतये

---

50. पशुभ्यो निर्भजति – TS 6.3.11.5

पशुभ्यः । निः । = (निर् णिष् पशुभ्यः)

=====

Section 2 - Katina Ghana panchaati

51. वाच॑ सं प्र यच्छेत् – TS 6.3.1.6
52. आ ग्राव्॑ण्ण आ वाय॑व्यानि – TS 6.3.2.3
53. वैष्ण॑व्यर्चा हु॒त्वा यू॒पम् – TS 6.3.3.1
54. व्य॑र्द्धयेय॒मित्यू॑र्द्ध्वां वा – TS 6.3.4.6
55. प॒शुरि॑ति य॒न्नान्वा॑रभेत – TS 6.3.8.2
56. आ॒ताना॑स्तेभ्य॒ एव – TS 6.3.8.4
57. शान्त्यै॑ पार्श्व॒त आ च्छ्य॑ति – TS 6.3.9.2
58. रायः॑ सु॒वीर॑ इत्याह – TS 6.3.9.4

=====

==== षष्ठकाण्डे तृतीयः प्रश्नः समाप्तः ====

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः,
श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं

6.4 षष्ठकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः – सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं

Section 1 - General panchaati

1. जघनार्द्धाद्धि प्रजाः प्रजायन्ते – TS 6.4.1.1

2. हृदयं शुगृच्छति सा हृदयशूलम् – TS 6.4.1.4

3. यदप्स्वपः शुचाऽर्पयेत् - TS 6.4.1.5 – (kampam)

6.4.1.5(12)- अप्सु । अपः । शुचा ।

अप्स्वा(१)पो(१) ऽपो(१) ऽप्स्वा(१)प्स्वपः शुचा शुचा ऽपो(१)
ऽप्स्वा(१)प्स्वपः शुचा ।

4. तदब्रुवन् वसतु नु न इदमिति – TS 6.4.2.1 (JM-27)

6.4.2.1(12)- वसतु । नु । नः ।

वसतु नु नु वसतु वसतु नु नो नो नु वसतु वसतु नु नः ।

5. तस्मिन् प्रातर्न समशक्नुवन् – TS 6.4.2.1 – (anu)

तस्मि(ग्) स्तमिन्

6. स हि गृहीतवसतीवरीको वसतीवरीः – TS 6.4.2.2

वसतीवरीः । = (वसतीवरीर् वसतीवरीः)

7. यदन्वीपं तिष्ठन् गृह्णीयात् – TS 6.4.2.2

तिष्ठन् । = [तिष्ठ(ग्) स्तिष्ठन्]

8. भवत्यपो ऽहः प्र विशति – TS 6.4.2.4 (rePam)

अहरहः

9. गृह्णाति हविष्माँ अस्तु सूर्यः – TS 6.4.2.4 & 2.5 – (alopam)

सूर्यो अस्तु

10. निवेद्यापो ऽच्छैत्यप इष्य होतरित्याहेषितँ हि कर्म क्रियते –
TS 6.4.3.3 (JD-52)

6.4.3.3(10)- एति । अपः । इष्य । (lopam)

एत्यपो ऽप एत्ये त्यप इष्ये ष्याप एत्ये त्यप इष्य ।

11. अपो ऽग्ने ऽभिव्याहरति – TS 6.4.3.2

12. देवीरापो अपां नपादित्याह – TS 6.4.3.3

13. अर्ध्वर्यो ऽवेरपा(३) इत्याहोते मनन्नमुरुतेमाः पश्येति वावैतदाह

– TS 6.4.3.4 (JM-34)(JD-29) (GD-56) (PS-12.8)

6.4.3.4(45)- अर्ध्वर्यो । अवेः । अपा(३)ः ।

अर्ध्वर्यो ऽवे रवे रर्ध्वर्यो ऽर्ध्वर्यो ऽवे रपा(३) अपा(३) अवे
रर्ध्वर्यो ऽर्ध्वर्यो ऽवे रपा(३)ः ।

(Here “addhvaryo” is pragraham. Even then “a” elides in अद्ध्वर्यो ऽद्ध्वर्यो combination. The rule is if the letter “a” comes after these three words (aayo, satakrato & addvaryo) then that “a” gets elided. (PS 12.8)

14. यदुपा॑ञ्शु॒सवन॑मभि॒ मिमी॑ते – TS 6.4.4.1 – (kampam)

6.4.4.1(30)- उपा॑(ग्म्)शु॒सवन॑म् । अभि॑ । मिमी॑ते ।
उपा॑(ग्म्)शु॒सवन॑ म॒भ्या(१)॑भ्युपा॑(ग्म्)शु॒सवन॑ मुपा॑(ग्म्)शु॒सवन॑
मभि॑ मिमी॑ते मिमी॑ते

15. अ॒ञ्शून॑प॒ गृह्णा॑ति॒ त्राय॑त॒ ए॒वैनं॑ – TS 6.4.4.4

16. दि॒शोऽभ्य॑द्द॒ध्याय॑त् स दि॒शो ऽनु॑ – TS 6.4.4.3 – (kampam)

6.4.4.3(8)- अभि॑ । अ॒द्द॒ध्याय॑त् । सः ।
अ॒भ्यद्द॒ध्याय॑ द॒द्द॒ध्याय॑ द॒भ्या(१)॑भ्य॒ द्द॒ध्याय॑त् स॒ सोऽद्द॒ध्याय॑
द॒भ्या(१)॑भ्य॒ द्द॒ध्याय॑त् सः ।

17. प्रा॒गपा॑गु॒दग॑ध॒रागि॑त्याह – TS 6.4.4.3

18. प्रा॒णमे॒वानु॑ प्र॒ यन्ति॑ – TS 6.4.5.1 - (“ण” त्वम्) – प्रा॒ण्वनु॑

19. अ॒रु॒णो ह॑ स्माऽऽहौ॑पवेशिः – TS 6.4.5.1

20. ए॒ताञ् ह॑ वाव॒ स य॒ज्ञस्य॑ – TS 6.4.5.2

21. इत्या॑हो॒भयै॑ष्वे॒व दे॒वमनु॑ष्येषु॒ प्राणा॑न् दधाति – TS 6.4.5.4

22. इत्यु॑त्ताने॒न नि मृ॑ज्यात् – TS 6.4.5.6

23. दे॒वान॒भ्या॒यन्त॒ ते – TS 6.4.6.1 – (kampam)

6.4.6.1(24)- अभि॑ । आयन्त॑ । ते ।

अभ्या॑ यन्ता॒ यन्ता॑भ्या(१)भ्या॑ यन्त॒ ते त आयन्ता॑ भ्या(१)भ्या॑यन्त॒
ते ।

24. प्रा॒णम॒पानो॑ ऽनु न्यृ॑च्छेत् – TS 6.4.6.3

25. तम॑घ्नन्थ् सोऽपू॑यत् – TS 6.4.7.1

26. मि॒त्रो ज्वेद॑प मत् क्रू॒रं चक्रु॑षः – TS 6.4.8.2

27. अपू॑तौ वा इ॒मौ मनु॑ष्यच॒रौ – TS 6.4.9.1

28. का॒र्यम॑पू॒तो ह्यै(१)॑षो ऽमे॒द्ध्यः – TS 6.4.9.2

29. अ॒न्योऽन्यं॑ नाश॒क्नुवन् – TS 6.4.10.1 – (kampam)

6.4.10.1(13)- अन्यः॑ । अन्यम्॑ । न ।

अ॒न्योऽन्य॑ म॒न्य म॒न्यो(१)॑ ऽन्यो॑ ऽन्यन् न॒ नान्य॑ म॒न्यो(१)॑ ऽन्यो॑
ऽन्यन्न॑ ।

30. ग्र॒हावे॑व ना॒वत्रा॑पि गृह्येता॒मिति॑ – TS 6.4.10.1

31. प्राञ्चौ नि ष्क्रामतः – TS 6.4.10.2 & 10.3 (PS-7.7)(JM-43)

प्राञ्चौ॑ । निः॑ । = (निर् णिष् प्राञ्चौ)

32. ता॒ स्ताभिः॑ प्रा णुदन्त – TS 6.4.10.3 & 10.4

तान् । = [ता(ग्) स्तान्]

33. सुप्रजा॑ या आद्या॑ य एवं॑ वैदान्यस्य॑ प्रजा॑ जायते॑ नाऽऽद्या॑
प्रजापतेः॑ – TS 6.4.10.5 – (kampam)

6.4.10.5(25)– जायते॑ । न । आद्या॑ ।

जायते॑ न न जायते॑ जायते॑ नाद्या॑(१) ऽऽद्या॑ न जायते॑ जायते॑ नाद्या॑ ।

34. यदश्नुवी॑तान्धो॑ ऽद्ध्वर्युः॑ स्यात् – TS 6.4.10.6 – (kampam)

6.4.10.6(28)- अश्नुवी॑त । अन्धः॑ । अद्ध्वर्युः॑ ।

अश्नुवी॑ तान्धो॑(१) ऽन्धो॑ ऽश्नुवी॑ता श्नुवी॑ तान्धो॑ ऽद्ध्वर्युः॑

35. एकादश॑ स्थेत्याह – TS 6.4.11.1

36. वै मेति॑ सा ऽऽग्रयणं॑ – TS 6.4.11.2

37. यथात्सारी॑यति॑ म आख॑ इयति॑ नाप – TS 6.4.11.3

38. वथ्सम॑पाकृतं॑ गौरभि॑ नि वर्तते॑ ॥ – TS 6.4.11.4

=====

Section 2 - Katina Ghana panchaati

39. दे॒वा वै॑ य॒ज्ञमा॒ग्नी॒द्ध्रे॑ – TS 6.4.2.1
40. म॒ इत्या॑ह स॒वितृ॑प्र॒सूतः॑ – TS 6.4.3.3
41. प्रा॒णो वा॑ ए॒ष यदु॑पा॒शुः॑ – TS 6.4.5.1
42. दधा॑मि द्या॒वापृ॑थि॒वी अ॒न्तः॑ – TS 6.4.6.2
43. उ॒पनि॑धाय॒ ब्राह्म॑णं॒ दक्षि॑णतः – TS 6.4.9.3
44. सु॒प्रजाः॑ प्र॒जाः प्र॒जन॑यन् – TS 6.4.10.5
45. यव॑त्वं॒ यद् वैक॑ङ्क॒तं॑ – TS 6.4.10.6
46. तस्मा॑दाग्र॒यणे॑ वाक् – TS 6.4.11.3

=====

==== षष्ठकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः समाप्तः =====

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः,

श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं

6.5 षष्ठकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः – सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं

Section 1 - General panchaati

1. इत्याहेन्द्राय हि स तं प्रायच्छत् – TS 6.5.1.3

2. यदेव विष्णुरन्वतिष्ठत जहीति – TS 6.5.1.3

3. अन्वाभजति त्रिर्निर्गृह्णाति – TS 6.5.1.3

त्रिः । निः । = (निर् णिष्टिः)

4. ह्यस्मान्निर्गृह्णाति चक्षुर्वा एतत् – TS 6.5.1.4

5. तिष्ठन्नव नयेत् – TS 6.5.1.4

तिष्ठन् । = [तिष्ठ(ग्) स्तिष्ठन्]

6. तस्मादायुः प्राणानाम् – TS 6.5.2.1 (JM-45) (PS-6.5)

तस्मात् । आयुः । = (आयुष्टस्मात्)

7. उपरिष्ठाच्चार्द्धिनो ऽन्ये ग्रहा गृह्यन्ते ऽर्द्धी ध्रुवस्तस्मात् –
TS 6.5.2.1 – **kampam** -

6.5.2.1(44)- अर्द्धिनः । अन्ये । ग्रहाः ।

अ॒र्द्धि॒नो॒ ऽन्यै॑(१)॒ ऽन्यै॑ ऽर्द्धि॒नो॒ ऽर्द्धि॒नो॒ ऽन्ये॑ ग॒हा॒ ग॒हा॒ अ॒न्यै॑ ऽर्द्धि॒नो॒
ऽर्द्धि॒नो॒ ऽन्ये॑ ग॒हाः॑ ।

8. तमृ॒षय॑ ऋ॒तु॒ग्र॒हैरे॒वानु॑ प्र – TS 6.5.3.1 – “Na” tvam
(JM56)(GD-52)

अ॒नु॑ । प्र । = प्रा॒ण्वनु॑

9. मुख॑मृ॒तुना॒ प्रेष्येति॑ षट् कृ॒त्व आ॒ह – TS 6.5.3.2

9.1 Padam – ऋ॒तुना॑ । प्र ।

JatA vaakyam – ऋ॒तुना॑ प्र प्रा॒ तु॒न तु॒ना प्र ।

JM 56- pra, A, upa, ava, ityevaM pUrvaH “Ru” kAraH “A” kAramiti vikAram apadyate || **apa is not included** and it will remain hraswam before 'Ru'.

10. प॒शव॑ ऋ॒तूनु॑प जी॒वन्ति॑ – TS 6.5.3.2

ऋ॒तून् । उ॒प । = (उ॒पा॒ तून्)

(Same Rule applies here as in item **number 9** above)

11. च॒तु॒ष्पदः॑ प॒शूनु॑प जी॒वन्ति॑ – TS 6.5.3.3

च॒तु॒ष्पदः॑ । प॒शून् । = [प॒शू(ग्) श्च॒तु॒ष्पदः॑]

12. ना॒न्यो॑ ऽन्य॑म॒नु प्र॑ प॒द्ये॒त य॒दन्यो॑ ऽन्य॑म॒नु प्र॑प॒द्ये॒त॒र्तुर्. ऋ॒तु॒म॒नु

प्र॑प॒द्ये॒त॒र्तवः॑ – TS 6.5.3.3 – **kampam + “Na” tvam**

अ॒नु॑ । प्र । = प्रा॒ण्वनु॑

6.5.3.3(34)- अन्यः । अन्यम् । अनु ।

अन्यो ऽन्य मन्व मन्यो(१) ऽन्यो ऽन्य मन् वन् वन्य मन्यो(१) ऽन्यो
ऽन्य मनु ।

13. स॒सर्पो॑ ऽस्य॒हस्पत्याय॑ त्वा - TS 6.5.3.4

14. इत्याहास्ति॑ त्रयोदशो॒ मास॑ इति - TS 6.5.3.4

15. ततो॒ वै स ऋ॒तून् प्र - TS 6.5.5.1

ऋ॒तून् । प्र । = (प्रार्तून्)

(same rule as in item number 9 above)

16. उ॒द्धारमु॒दहर॑त वृ॒त्रं ह॒त्वा - TS 6.5.5.3

17. स ए॒को ऽस॒द् यो॑ ऽस्य॒ प्रजा॑याम् - TS 6.5.6.2

18. रु॒द्रम॒न्तरा॑यन्त् सः - TS 6.5.6.3

रु॒द्रम् । अ॒न्तः । = (अन्तरन्ता रु॒द्रम्)

(Here visargam is = "r")

19. अ॒न्वाक्र॑मत॒ ते द्वि॒देव॑त्यान् - TS 6.5.6.3 - (Ghana kampam) (GD-76)

6.5.6.3(6)- अ॒न्वाक्र॑मत । ते । द्वि॒देव॑त्यान् ।

अ॒न्वाक्र॑मत॒ ते ते॑ ऽन्वाक्र॑मता॒ न्वाक्र॑मत॒ ते द्वि॒देव॑त्यान् द्वि॒देव॑त्यान्
(१) ते॑ ऽन्वाक्र॑मता॒ न्वाक्र॑मत॒ ते द्वि॒देव॑त्यान् ।

20. तान् न प्रति प्रायच्छन् – TS 6.5.6.3

तान् । = [ता(ग्) स्तान्]

21. न हुत्वा ऽन्वीक्षेत यदन्वीक्षेत चक्षुः – TS 6.5.6.5

22. एवैतेन करोति नम इत्याह – TS 6.5.7.3 – “sa” tvam

करोति । नमः । = नमस्करोति

23. लोकं न प्राजानन् – TS 6.5.8.2

न । प्र । = (न प्र प्र ण न प्र)

24. अदायादीरपि पापात् पुंसः – TS 6.5.8.2

25. इन्दो इत्याह रेतो वा इन्दूः – TS 6.5.8.3

26. जनयत्यग्ना(३) इत्याहाग्निर्वै – TS 6.5.8.4

6.5.8.4(8)- प्र । जनयति । अग्ना(३) इ ।

प्र जनयति जनयति प्र प्र जनय त्यग्ना(३) अग्ना(३) इजनयति
प्र प्र जनय त्यग्ना(३) इ ।

(6.5.8.4(9)- जनयति । अग्ना(३) इ । इति ।

जनय त्यग्ना(३) अग्ना(३) इजनयति जनय त्यग्ना(३)
इतीत्यग्ना(३) इजनयति जनय त्यग्ना(३) इति ।

6.5.8.4(10)- अग्ना(३) इ॒ । इति॑ । आ॒ह ।

अग्ना(३) इतीत्यग्ना(३) अग्ना(३) इत्याहाहे॑ त्यग्ना(३) अग्ना(३)
इत्याह॑ ।

27. अग्नीन्नेष्टुरुपस्थमा सीद॑ नेष्टः - TS 6.5.8.5 & 8.6 - (rePam)
नेष्टर्॑ नेष्टः

28. प्र॒जन॒नाया॒प उप॒ प्र॒ वर्त॑यति॒ रेत॒ ए॒व तथ्॑ सिञ्च॒त्यूरु॒णोप॒ प्र॒
वर्त॑यत्यूरुणा॒ हि रेतः॑ सिच्यते - TS 6.5.8.6

29. या॒तया॑मे॒व ह्ये॒तर्ह्य॑द्ध्व॒र्युः - TS 6.5.9.3

30. उप॒ तिष्ठे॑रन्. यन्न॒ संभि॑न्द्याद् ब॒हवः॑ - TS 6.5.9.4

तिष्ठे॑रन् । यत् । = (तिष्ठे॑रत् तिष्ठे॑रन्. यद् यत्)

31. द्वौ॒ त्री॒नजा॑ जन॒यत्य॑थावयः - TS 6.5.10.1

त्रीन् । = [त्री(ग्) स्त्रीन्]

32. आ॒त्म॒न ए॒वाधि॑ य॒ज्ञं - TS 6.5.10.2

33. स्था॒ली॒रस्य॑न्त्युद् वा॒यव्या॑नि॒ हर॑न्ति - TS 6.5.10.3

34. यथा॑ व॒स्य॑स आ॒हत्य॑ प्रा॒ऽऽह॑ ता॒दृगे॑व - TS 6.5.10.3

35. तद् यद्दृ॒चा तद् दृ॒ढं पु॒रस्ता॑दुपयामा - TS 6.5.10.3

36. तान्॑ निरवपत् – TS 6.5.11.4

तान्॑ । निः॑ । = [तान्॑ निर् णिष्ठा(ग्) स्तान्॑ निः॑]

=====
Section 2 - Katina Ghana panchaati

37. इन्द्रो॑ वृत्राय॑ वज्रम् – TS 6.5.1.1

38. तस्मा॑ उक्थ्यमेव॑ प्रायच्छत् – TS 6.5.1.2

39. तद् वीर्यं॑ यजमानो॑ भ्रातृव्यस्य – TS 6.5.1.3

40. ह्यस्मान्निर्गृह्णाति॑ चक्षुः – TS 6.5.1.4

41. आयुर्वा॑ एतद् यज्ञस्य॑ – TS 6.5.2.1

42. हि तद्-वेद॑ यत ऋतूनां॑ – TS 6.5.3.2

43. पुनर्॑ ऋतुना॑ ऽऽह॑ तस्मात् – TS 6.5.3.3

44. प्रसिद्धमेवाद्ध्वर्युः॑ – TS 6.5.3.4

45. तृतीयमपचद् भोगाय॑ मे – TS 6.5.6.2

46. रुद्रमन्तरायन्थ् स आदित्यान् – TS 6.5.6.3

47. प्राणो॑ वा एष॑ यदुपा॑श्शुर्यदुपा॑श्शुपात्रेण॑ प्रथमः – TS 6.5.8.1

48. लोकमजिगा॑श्सन् ते सुवर्गं॑ – TS 6.5.8.2

49. वद्ध्यं॑ प्रपन्नं॑ न प्रति प्र – TS 6.5.8.5

50. नेष्टः॑ पत्नीमुदानयेत्याह॑ – TS 6.5.8.6

51. ए॒नं प॒श॒वो॑ भु॒ञ्जन्त॑ उ॒प – TS 6.5.9.4

52. ग्र॒हान् वा॑ अ॒नु प्र॒जाः – TS 6.5.10.1

53. पु॒त्रं क्षि॑त॒ उप॒धाव॑ति – TS 6.5.10.2

54. गर्भे॑णा॒वि॒ज्ञा॒तेन॑ – TS 6.5.10.3

55. प्रा॒न्यानि॑ पा॒त्राणि॑ – TS 6.5.11.1

56. व्या॑र्च्छ॒त् स आ॒त्मन् – TS 6.5.11.4

=====

==== षष्ठकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः समाप्तः =====

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः,

श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं

6.6 षष्ठकाण्डे षष्ठः प्रश्नः – सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं

Section 1 - General panchaati

1. जुहोत्यन्तरिक्ष एवा ऽऽक्रमते – TS 6.6.1.1

2. सदो ऽभ्यैति सुवर्गमेवैनं – TS 6.6.1.1

3. वो रूपमभ्यैमीत्याह रूपेण ह्यासां रूपमभ्यैति यद्धिरण्येन
तुथो वः - TS 6.6.1.2

3.1 पदानि – रूपम् । अभि । आ ।

घन वाक्यम् – रूप मभ्यभि रूप(ग्म्) रूप मभ्या ऽभि रूप(ग्म्)
रूप मभ्या ।

3.2 पदानि – अभि । आ । एमि ।

घन वाक्यम् – अभ्या ऽभ्यभ्यै म्येम्या ऽभ्यभ्यैमि ।

3.3 पदानि – आ । एमि । इति ।

घन वाक्यम् – ऐम्ये म्यैमीती त्येम्यैमीति ।

3.4 पदानि – ए॒मि॒ । इति॑ । आ॒ह॒ ।

घन वाक्यम् – ए॒मी॒ती॒ त्ये॒॑म्ये॒मी॒ त्या॑हा॒हेत्ये॒॑ म्ये॒मी॒त्या॑ह॒ ।

3.5 पदानि – अ॒भि॒ । आ॒ । ए॒ति॑ ।

घन वाक्यम् – अ॒भ्या॑ ऽभ्य॑भ्यै॒ त्ये॒त्या॑ ऽभ्य॑भ्यैति॑ ।

दानि – आ॒ । ए॒ति॑ । यत् ।

घन वाक्यम् – ऐ॒त्ये॒त्यैति॑ यद् य॒देत्यैति॑ यत् ।

---

4. रा॒ध॒ ऐति॑ सो॒म॒च्यु॒त॒मि॒त्या॒ह॒ सो॒म॒च्यु॒त॒ ह्य॒स्य॒ रा॒ध॒ ऐति॑ त॒न्मि॒
त्र॒स्य॒ प॒था॒ न॒ये॒त्या॒ह॒ शा॒न्त्या॒ ऋ॒त॒स्य॒ प॒था – TS 6.6.1.2 & 1.3
(GD-48) (GD-52)

ऋ॒त॒स्य॑ । प॒था॑ । = (प॒था॑ प॒थ॒र्त॒स्य॑)

---

5. ऋ॒षि॒मा॒र्षे॒य॒मि॒त्या॒है॒ष॒ वै – TS 6.6.1.4

---

6. म॒धु॒म॒ती॒रा॒ वि॒श॒तेति॑ वा॒वै॒त॒दा॒ह॒ – TS 6.6.1.4 & 1.5

---

7. य॒द॒त्येति॑ य॒न्ना॒त्येति॑ य॒द॒ति॒क॒रोति॑ – TS 6.6.2.1

---

8. य॒ज्ञं॑ प्र॒त्य॒ति॒ष्ठि॒पा(३)॑ य॒ज्ञ॒प॒ता(३)॑वि॒ति॒ स॒ हो॒वा॒च॒ य॒ज्ञ॒प॒ता॒वि॒ति॑ –
TS 6.6.2.3 – (JD-25)

6.6.2.3(1)- य॒ज्ञम् । प्र॒ति॑ । अ॒ति॒ष्टि॒पा(३):॑ ।

य॒ज्ञम् प्र॒ति॑ प्र॒ति॑ य॒ज्ञं य॒ज्ञम् प्र॒त्य॒ति॒ष्टि॒पा(३) अ॒ति॒ष्टि॒पा(३):॑ प्र॒ति॑ य॒ज्ञं
य॒ज्ञम् प्र॒त्य॒ति॒ष्टि॒पा(३):॑ ।

6.6.2.3(2)- प्र॒ति॑ । अ॒ति॒ष्टि॒पा(३):॑ । य॒ज्ञ॒प॒ता(३)॑ उ ।

प्र॒त्य॒ति॒ष्टि॒पा(३) अ॒ति॒ष्टि॒पा(३):॑ प्र॒ति॑ प्र॒त्य॒ति॒ष्टि॒पा(३) य॒ज्ञ॒प॒ता(३)॑ उ
य॒ज्ञ॒प॒ता(३) व॒ति॒ष्टि॒पा(३):॑ प्र॒ति॑ प्र॒त्य॒ति॒ष्टि॒पा(३) य॒ज्ञ॒प॒ता(३)॑ उ ।

6.6.2.3(3)- अ॒ति॒ष्टि॒पा(३):॑ । य॒ज्ञ॒प॒ता(३)॑ उ । इ॒ति॑ ।

अ॒ति॒ष्टि॒पा(३) य॒ज्ञ॒प॒ता(३)॑ उ य॒ज्ञ॒प॒ता(३)॑ व॒ति॒ष्टि॒पा(३) अ॒ति॒ष्टि॒पा(३)
य॒ज्ञ॒प॒ता(३) वि॒ती॒ति॑ य॒ज्ञ॒प॒ता(३)॑ व॒ति॒ष्टि॒पा(३) अ॒ति॒ष्टि॒पा(३) य॒ज्ञ॒प॒ता(३)
वि॒ति॑ ।

6.6.2.3(4)- य॒ज्ञ॒प॒ता(३)॑ उ । इ॒ति॑ । सः॑ ।

य॒ज्ञ॒प॒ता(३)॑ वि॒ती॒ति॑ य॒ज्ञ॒प॒ता(३)॑ उ य॒ज्ञ॒प॒ता(३)॑ वि॒ति॑ स॑ स॑ इ॒ति॑
य॒ज्ञ॒प॒ता(३)॑ उ य॒ज्ञ॒प॒ता(३)॑ वि॒ति॑ सः॑ ।

6.6.2.3(4)- य॒ज्ञ॒प॒ता(३)॑ उ ।

य॒ज्ञ॒प॒ता(३)॑ वि॒ति॑ य॒ज्ञ - प॒ता(३)॑ उ ।

---

9. गा॒तुं वि॒त्त्वा गा॒तु॒मि॒ते॒त्याह॑ – TS 6.6.2.3 (GD-53)

---

10. अ॒पो॑ऽव॒भृ॒थ॒म॒वै॒त्य॒फ॒सु॒ वै – TS 6.6.3.1 – (kampam)

6.6.3.1(14)- अ॒पः॑ । अ॒व॒भृ॒थ॒म् । अ॒व॑ ।

अ॒पो॑ ऽव॒भृ॒थ॒ म॒व॒भृ॒थ॒ म॒पो॑(१) ऽपो॑ ऽव॒भृ॒थ॒ म॒वा॒ वा॒व॒भृ॒थ॒
म॒पो॑(१) ऽपो॑ ऽव॒भृ॒थ॒ म॒व॑ ।

---

11. ए॒धो॑ ऽस्ये॒धि॒षी॒म॒ही॒त्या॒ह॒ स॒मि॒धै॒व – TS 6.6.3.5

---

12. व॒रु॒ण॒पा॒श॒मे॒वा॒भि॒ ति॒ष्ठ॒ति – TS 6.6.3.2 – (kampam)

6.6.3.2(36)- व॒रु॒ण॒पा॒श॒म् । ए॒व॑ । अ॒भि॑ ।

व॒रु॒ण॒पा॒श॒ मे॒वै॒व॑ व॒रु॒ण॒पा॒शं॑ व॒रु॒ण॒पा॒श॒ मे॒वा॒भ्या॑(१)भ्ये॒व॑
व॒रु॒ण॒पा॒शं॑ व॒रु॒ण॒पा॒श॒ मे॒वा॒भि॑ ।

---

13. च॒तु॒रः॑ प्र॒या॒जा॒न् य॒ज॒ति – TS 6.6.3.3

च॒तु॒रः॑ । प्र॒या॒जा॒न् । = [प्र॒या॒जा॒(ग्) श्र॒तु॒रः॑]

---

14. अ॒फ॒स्व॒न्त॒रि॒त्या॒ह – TS 6.6.3.4 – (kampam)

6.6.3.4(17)- अ॒फ॒सु॑ । अ॒न्तः॑ । इ॒ति॑ ।

अ॒फ॒स्व॒न्त॒ र॒न्त॒ र॒फ॒स्वा॑(१) फ॒स्व॒न्त॒ रि॒ती॒ त्य॒न्त॒ र॒फ॒स्वा॑(१) फ॒स्व॒न्त॒
रि॒ति॑ ।

---

15. दक्षिणत उपानयन् तान् – TS 6.6.4.4

तान् । = [ता(ग्) स्तान्]

16. तान् देवा उपशयेनैवापानुदन्त तदुपशयस्योपशयत्वं यद् दक्षिण
त उपशय उपशये भ्रातृव्यापनुत्तयै – TS 6.6.4.4 (GD-24)(GD-74)

17. पशुं निर्दिशति यदि न – TS 6.6.4.5

पशुम् । निः । = (निर् णिष् पशून्)

18. पशुमन्तो ऽथोपशय एवापशुस्तस्य – TS 6.6.4.4

19. यदेकादशिनी सेश्वरा पुरस्तात् – TS 6.6.4.6

20. यदैषैकादशिनी भवत्यायुरेव तथा – TS 6.6.5.1

21. इन्द्रियमेवैन्द्रेणाव रुन्धे – TS 6.6.5.2

22. लभते विड् वै – TS 6.6.5.3 (JM-55)(JD-102)(GD-61)

विट् । वै । = (विड् विल् लभते)

23. अभ्याग्नावैष्णव्यर्चा – TS 6.6.7.3 – (kampam)

6.6.7.3(11)- अभि । आग्नावैष्णव्या । ऋचा ।

अभ्या ग्नावैष्णव्या ऽऽग्नावैष्णव्या ऽभ्या(१)भ्या ग्नावैष्णव्य र्च र्चा
ऽऽग्नावैष्णव्या ऽभ्या(१)भ्या ग्नावैष्णव्य र्चा ।

24. दुरिष्टं॑ क्व॑ तर्हि॑ यज्ञः॑ क्व॑ यजमानः॑ – TS 6.6.7.3 –
(kampam)

6.6.7.3(37)- दुरिष्टम्॑ । क्व॑ । तर्हि॑ ।

दुरिष्टम्॑ क्वा(१) क्व॑ दुरिष्टम्॑ दुरिष्टम्॑ क्व॑ तर्हि॑ तर्हि॑ क्व॑
दुरिष्टम्॑ दुरिष्टम्॑ क्व॑ तर्हि॑ ।

---

25. गृह्यन्त॑ इत्यप्यग्निष्टोमे॑ - TS 6.6.8.2

---

26. सुवर्गं॑ लो॒कमेतीति॑ जीवग्रहो॑ वै – TS 6.6.9.2

26.1 पदानि – लो॒कम् । ए॒ति । इति॑ ।

घन वाक्यम् – लो॒क मेत्येति॑ लो॒कम् लो॒क मेतीतीत्येति॑ लो॒कम्
लो॒क मेतीति॑ ।

26.2 पदानि – ए॒ति । इति॑ । जीवग्रहः॑ ।

घन वाक्यम् – ए॒तीतीत्ये॒त्येतीति॑ जीवग्रहो॑ जीवग्रह इत्ये॒त्येतीति॑
जीवग्रहः॑ ।

---

27. यददाभ्यो॑ ऽनभिषुतस्य॑ गृह्णाति – TS 6.6.9.2

---

28. सकृद्धि॑ स तेनाऽऽर्द्ध॑न्मनसा॑ गृह्णाति – TS 6.6.10.1

---

29. हिरण्यम॑भि व्यनित्य॑मृतं॑ वै – TS 6.6.10.2 – **(kampam)**

6.6.10.2(48)- अ॒भि । वि॒ । अ॒नि॒ति॒ ।

अ॒भि॒ वि॒ व्या॑(१)भ्य॒भि॒ व्य॒नि॒ त्य॒नि॒ति॒ व्या॑(१)भ्य॒भि॒ व्य॒नि॒ति॒ ।

---

30. ए॒वा॒मृ॒त॒म॒भि॒ धि॒नो॒ति॒ – TS 6.6.10.2 – (kampam)

6.6.10.2(57)- ए॒व । अ॒मृ॒त॒म् । अ॒भि॒ ।

ए॒वा॒मृ॒त॒ म॒मृ॒त॒ मे॒वै॒ वा॒मृ॒त॒ म॒भ्या॑(१)भ्य॒मृ॒त॒ मे॒वै॒ वा॒मृ॒त॒ म॒भि॒ ।

---

31. न॒ प्रा॒भ॒व॒त् त॒ ए॒त॒ षो॒ड॒शि॒न॒म् – TS 6.6.11.2

न॒ । प्र॒ । = (प्र ण न)

---

32. आ॒त्मा॒न॒म॒भि॒ स॒म॒क्खि॒दत् – TS 6.6.11.1 – (kampam)

6.6.11.1(13)- आ॒त्मा॒न॒म् । अ॒भि॒ । स॒म् ।

आ॒त्मा॒न॒ म॒भ्या॑(१) भ्या॒त्मा॒न॒ मा॒त्मा॒न॒ म॒भि॒ स॒(ग्म्) स॒ म॒भ्या॑ त्मा॒न॒
मा॒त्मा॒न॒ म॒भि॒ स॒म् ।

---

33. छ॒न्दो॒ ऽभि॒ व्य॒श॒स॒न् – TS 6.6.11.5 – (kampam)

छ॒न्दः॑ । अ॒भि॒ । = (अ॒भ्य॒भि॒ च्छ॒न्दः॑)

6.6.11.5(16)- अ॒भि॒ । वि॒ । अ॒श॒(ग्म्)स॒न् ।

अ॒भि॒ वि॒ व्या॑(१)भ्य॒भि॒ व्य॒श॒(ग्म्)स॒न्-न॒श॒(ग्म्)स॒न् व्या॑(१)भ्य॒भि॒
व्य॒श॒(ग्म्)स॒न् ।

---

34. छन्दो ऽभिविश॑सति – TS 6.6.11.5

छन्दः॑ । अ॒भि । = (अभ्यभि च्छन्दः)

---

35. अनु॒ष्टु॒भम॒भि सं पा॒दय॑न्ति – TS 6.6.11.6 – (kampam)

6.6.11.6(12)- अनु॒ष्टु॒भम् । अ॒भि । स॒म् ।

अनु॒ष्टु॒भ म॒भ्या(१)॒भ्य नु॒ष्टु॒भ मनु॒ष्टु॒भ म॒भि स(ग्म्) स म॒भ्यनु॒ष्टु॒भ
मनु॒ष्टु॒भ म॒भि स॒म् ।

=====

Section 2 - Katina Ghana panchaati

36. हु॒त्वोद् गृ॑ह्णाति – TS 6.6.1.2
37. ऐति॑ सोम॒च्युत॑मित्याह – TS 6.6.1.3
38. समि॑ष्टयजू॒षि जु॑होति – TS 6.6.2.1
39. य॒ज्ञं प्र॑त्यति॒ष्ठिपा(३): – TS 6.6.2.3
40. यदे॑कस्मिन् यूपे॒ द्वे – TS 6.6.4.3
41. जा॒यते॑ ऽसुरा॒ वै – TS 6.6.4.4
42. पु॒रस्ता॑दैन्द्रस्य – TS 6.6.5.3
43. य ए॒वाव॑गतः सो ऽप॒ रुद्ध्य॑ते – TS 6.6.5.4
44. न ग॑तम॒ना भ॑वत्यप॒ वै – TS 6.6.7.3
45. दे॒वा वै यद् य॒ज्ञे ऽकु॑र्वत॒ तदसुरा॑ अकुर्वत॒ ते दे॒वा अदा॑भ्ये –
TS 6.6.9.1
46. दे॒वा वै प्र॑बाहुक् – TS 6.6.10.1
47. ए॒व प्र॑ति तिष्ठति॒ यो वै – TS 6.6.10.2
48. प्र॒जाप॑तिर्दे॒वेभ्यो॑ य॒ज्ञान् व्यादि॑शत् स रि॒रिचानः॑ – TS 6.6.11.1
49. उपा॑प्नोति॒ कनी॑या॒सि वै – TS 6.6.11.5

==== षष्ठकाण्डे षष्ठः प्रश्नः समाप्तः =====

॥ इति षष्ठं काण्डं ॥

Alopa PrasanaaH

None for this Kaandam

Alopa AnuvakaaH

Alopa Anuvaakam in Kaandam 6 = None

Punarukta alopa Vaakyaani

आयुर् यञ्जेन, वाजश्च, प्राणम् म, आयुरेव च ।

पवस्व, व्रतपाः, सूर्ये परोऽग्न आदयः पुनः ।

येनाग्ने, ऽस्मिन्त् सधस्थे, च वाज्यध्वनत्वेनैक्यतः ।

(व्यासशिक्षा) (6.4 & 6.5)

1. त्वमग्ने व्रतपा असि देव – TS 1.1.14.4, TS 1.2.3.1, TS 6.1.4.6-only this part)

त्वम् । अग्ने । (Alopam) = (त्वमग्ने अग्ने त्वं त्वमग्ने)

Punarukta lopa Vaakyaani

पुनरुक्तं यतः पञ्च पदमित्युत्तरं च वा ॥

पूर्ववद् भवति ज्ञेयं सर्वत्रापि विचक्षणैः ॥ ४२ ॥

ऋक्षु ब्राह्मण वाक्येषु हि अलं (fitting द्वित्रिपदादिकं ॥ ७० ॥

(jata maniH)

परित्वा, पुनरूर्जा ऽयं नोऽस्यराती ऽयोपि च ।

सप्तते ऽपो अनुत्वग्नेत्वं गोमांश्चाथि रोचने ।

चित्रं च भवतं द्रप्सः सहस्व पुनरैक्यतः ॥ ७२ ॥

(vyasa siksha)

None for this Kaandam

Lopam and Alopam for same word

त्रिपद प्रभृतिन्यायो लोप-अलोपेषु विद्यते ॥

तत्र स्थमन्य युक्तं चेत् पूर्वधर्मो न विद्यते ॥

आक्रम्याद्ध्वनो, भवति अग्रे, पावको ऽर्पयति, इति च ॥

विषयो ऽङ्गिर इति एव क्रम्येत्यादि च लुप्यते ॥

जटा मणि – 75

1. अग्ने॑ अङ्गि॒र इति॑ त्रि॒र्हरति॑ – TS 6.2.7.3

अग्ने॑ । अङ्गि॒रः । इति॑ ।

(अग्ने अङ्गिरो अङ्गिरो ऽग्ने ऽग्ने अङ्गिरः ।

अङ्गिर इतीत्यङ्गिरो अङ्गिर इति ।)

Dvipadam

अभिः अभिः 6.2.10.1

अप्रतिष्ठितः अप्रतिष्ठितः 6.3.3.4

गायत्री गायत्री 6.3.3.6

प्रातस्सवनम् प्रातस्सवनम् 6.4.5.1

तृतीयसवनम् तृतीयसवनम् 6.4.5.2

प्राणाः प्राणाः 6.4.9.3

प्रजाः प्रजाः 6.6.5.2

अन्नं अन्नं 6.6.5.3

Tri kramam

1. ऋचा आ सादयति 6.1.11.2
2. कृत्वा आ लभते 6.3.7.5
3. प्रियथा ऽऽ विशत 6.3.8.2

=====